

Iorgis Xiluris – Efthymia Zymvragaki a Barcelona el maig de 2023

Reflexions sobre una trobada afortunada

Kleri Skandami
Professora de Grec Modern

El 22 de maig de 2023, el Departament de Grec modern de l'Escola Oficial d'Idiomes de Barcelona va tenir la gran satisfacció d'acollir Iorgis Xiluris, Psarogiorgis, per a un concert especial. Un concert que es va organitzar a proposta de l'antropòleg i antic alumne nostre Jordi Alsina, amb motiu de l'acompanyament musical per Xiluris del documental d'Efthymia Zimvragaki *Ara la llum cau vertical* (Τώρα το φως πέφτει κάθετα), que es presentava en el marc del Festival DOCS BARCELONA. En començar el concert-trobada i mentre feia una breu introducció, em va venir a la memòria i vaig recordar al nostre públic multitudinari els versos de Nikos Gatsos en «Salut, alegria, Venècia!» (*El fil vermell*, 1972),¹

Bufa, ventijol, bufa sobre mi;
no afluixis fins que
jo vegi, a Creta, un cim
on tinc la mareta i la germana.

tal com va musicar-los Manos Khatzidakis, i tal com els va cantar amb la seva veu angelical el per a tots nosaltres inoblidable Nikos Xiluris, l'oncle de Giorgis. Vam voler començar així per veure en primer lloc, amb els ulls de l'ànima i de la imaginació, Creta, tal com més tard ens l'acostaria, ens l'acostaria a les orelles, la veu i el llaüt de Giorgis Xiluris, de Psarogiorgis.

Va ser un vespre joïós per a tots els antics i nous alumnes i amics, i una sort, un bell atzar que havia fet que Psarogiorgis desafies el seu cansament i, un cop va haver votat al seu poble per a les eleccions parlamentàries del 21 de maig, i es va haver divertit amb la seva colla, viatgés sense haver anat a dormir, i vingués a la cita que teníem programada a Barcelona.

I tanmateix, la seva música i la seva veu ja les havíem sentides el dia abans a la tarda dins la sala de cinema on es projectava la pel·lícula d'Efi Zymbragaki.

La llum de la pel·lícula, la llum de les illes Canàries, segons lluita per perforar la foscor del protagonista, Ernesto, el sol i l'aigua del mar, el ventijol de la cançó de Gatsos, els vents, favorables i contraris, tot, com un fil imperceptible, havia bufat per unir Creta amb un Occident llunyà, a banda i banda de les columnes d'Hèracles.

¹ Tots els passatges literaris de l'article han estat traduïts per Jaume Almirall.

Vint anys després de la seva partida, de la seva fugida de la terra natal, la directora Zymvragaki rep un missatge de Tenerife. I així la carta d'un desconegut home infeliç que lluita contra ell mateix per assolir la felicitat la porta lluny, a les illes Canàries, potser aquelles illes, a l'extrem del món, on Zeus va ordenar que habitessin despreocupats els afortunats, els feliços herois, tal com ens ho conta Hesíode (*Treballs i dies* 168-172):

Els va establir el fill de Cronos, Zeus pare, als confins de la terra.
I ells, amb un cor que els neguits no pertorben són els que habiten
illes de gent benaurada, a l'Oceà de gorgues pregones,
ells, els feliços herois, a qui fruita que és mel de tan dolça
lleua ens saó tres vegades cada any una terra fecunda.

Des de les costes d'Ibèria, ella, nascuda en altres platges, s'allunya cap a l'oceà, enllà de la seguretat de la Mediterrània familiar, per escoltar i gravar una història complicada i agitada. Com aquell famós militar romà, Sertori, que va viure i va operar aquí, i als mars occidentals propers a nosaltres (Plutarc, *Vida de Sertori* VII 3 - VIII 1):

Va abordar a l'illa Pitiüssa [...]. Sacsejat durant deu dies per un onatge advers i per una violenta maror, se'n va sortir amb penes i treballs [...]. I en amainar el vent es va veure portat fins a unes illes escampades i mancades d'aigua, on va passar la nit; i salpant d'allà, travessat que hagué l'estret de Gadir² [...].

Vides paral·leles de Plutarc: dos homes traïts: el general d'Alexandre Magne, Eumenes, i Quint Sertori. *Vides paral·leles* de gent antiga i actual: d'un home espanyol, d'una dona alemanya, d'una cretenca gairebé barcelonina, d'Eumenes i de Sertori. I aquest últim, lluitant amb les ones i els vents —o amb els fantasmes interiors i els enemics del seu voltant, com Ernesto, el botxí i víctima de la pel·lícula— va sentir allà, a les costes ibèriques de l'Atlàntic, uns mariners que contaven històries sobre les illes dels Afortunats, enllà de l'Àfrica, i es va apoderar d'ell un gran desig d'anar-hi a viure tranquil·lament (Plutarc, *Vida de Sertori* VIII 2 - IX 1)...

Allà se'l van topar uns mariners que feia poc havien tornat de les illes de l'Atlàntic, que són dues, separades per un estret ben angost i disten deu mil estadis de Líbia,³ i que s'anomenen illes dels Benaurats. [...] els vents marins que circulen entorn, el mestral i el migjorn, portant del mar pluges lleus i esporàdiques, però la major part del temps bufant amb brises humides, nodreixen [les illes] dolçament, de tal manera que fins i tot fins als bàrbars ha arribat la creença que allà hi ha els Camps Elisis i la residència dels feliços que Homer va cantar. Sentit que hagué Sertori aquest relat, va apoderar-se d'ell un singular desig d'instal·lar-se a les illes i viure en pau, lluny de la tirania i de les interminables guerres.

Suaus ventijols bufen a les illes, però és possible que hi hagi allà la «residència dels feliços»? O és que, així com són negres per la lava dels volcans i les penalitats del homes,

² L'estret de Gibraltar.

³ És a dir, Àfrica.

també tenen un altre costat fosc, com la nostra mateixa ànima? Un altre costat com en cada cosa, en cada lloc, en cada mar, a les illes i en la seva gent. En algun moment de la pel·lícula, la directora —i co-protagonista, definitivament—, la dona que s'expressa amb imatges, diu:

Nosaltres els illencs tenim alguna cosa en comú, alguna cosa com l'aigua per a la pluja, el vent i la mort.

No sé com dir-ho, però em ve al cap una imatge.

És un remolí. És allà, a l'illa on vaig néixer, al revolt del camí que va al meu poble.

De petita, quan passàvem per allà amb el cotxe, allargava el coll per veure-ho.

I per uns moments imaginava aquell terbolí com una criatura de dues boques. I volia ficar-me dins el seu coll per veure on sortia i qui mirava de l'altre costat.

Potser és aquest l'altre costat?

Hi ha, doncs, un altre costat, però al mateix temps sembla un túnel, un passatge subterrani secret, una corda com un mirall que uneix els llocs.

Aquest altre costat que tots busquem, Giorgis Xiluris el va cercar, un temps, als antípodes, al punt oposat a nosaltres, a la llunyana Austràlia. Giorgis, que va partir d'Anògia de Creta, rebrot d'una nissaga de grans músics, fill de Psarandonis, ell que havia sentit la lira cretenca des del bressol i que es va posar a aprendre a tocar el llaüt quan era un minyó de nou anys, va volar lluny i va jugar amb altres sons i altres músiques, fora de les tradicionals, i va casar els sons, i es va casar, i va donar a tot això una admirable continuïtat, a la música i a la vida. I tanmateix, per a ell, sempre, ja després del kavafià «bell viatge», els casaments, les festes, els aplecs de Creta continuen essent un ritual; sempre correrà per tocar i cantar en una festa. N'és una prova que, per al nostre cartell va triar un d'aquests moments: una gresca amb amics, a l'illa. Alegria, eufòria, felicitat — sembla que el llaüt està a punt de volar.

Per contra, a la pel·lícula de Zymvragaki tot semblava impregnat de tristor: l'obra amb les seves imatges illenques i les seves aigües, i la seva gent «estrangera», i la cançó de Giorgis Xiluris, grega, planyívola: «Una cançó sola».

Tanmateix, nosaltres vam decidir exorcitzar aquesta tristor, portar a la nostra Escola una alegria, una festassa, un sarau cretenc. Perquè vingués una mica més a prop nostre Creta, amb els seus cims, muntanyes, calmes, mars i pobles. Vam decidir mitigar la pena amb cançons, curar els mals amb música com ja deia Erotòcrit en el gran poema homònim del Renaixement cretenc, el poema de Vitsentzos Kornaros (*Erotòcrit* 391-394):

Li diu: «Amic, m'he proposat que les cançons i el llaüt
em distreguin de seguida d'aquest pensament.

Només que canti i que digui el dolor que em turmenta
em sembla que és aigua i que el foc apaga.

Vam voler apagar el foc amb un seguit de cançons que Psarogiorgis va triar per endolcir-nos, deu anys després de trobar-se per primera vegada amb nosaltres. I així, amb el seu

llaüt i les seves cançons, tots nosaltres ens vam distreure, i el temps va passar, i alguns van cantar en veu baixa, i d'altres es van alçar per ballar. I ell (*Erotòcrit* 507-510):

Recomença la dolcíssima tonada,
i toca el llaüt, com havia après a fer-ho.
La llengua com mai abans se li torna rossinyol,
i passa mitjanit, s'acosta la llum de l'alba.

Com *Erotòcrit*, així també Iorgis Xiluris a Barcelona... I la seva llengua com la d'aquell rossinyol cretenc que segles més tard, el 1833-34, va cantar des del mar Jònic un altre gran poeta illenc, Dioníssios Solomós (*El cretenc* frag. 5, 29-32):

No és un rossinyol cretenc que porta la seva veu
per elevats i agrestes roquissars on té el seu niu,
i tota la nit ressona dolçament,
molt lluny, la mar, molt lluny la plana.

Una zacíntia com jo no podia acabar sense citar aquests versos del *Cretenc* de Dioníssios Solomós, que condensen en el seu rítmic decapentasil·lab tot el que vam experimentar i sentir un vespre de maig a l'Avinguda de les Drassanes, a la costanera Barcelona. Tot el que va unir «l'oceà de gorgues pregones» amb el nostre «mar vinós».

**Ο Γιώργος Ξυλούρης, ο Ψαρογιώργης
στην ΕΟΙ της Βαρκελώνης**
✦ Iorgos Xylouris amb el seu llaüt ✦
TROBADA POPULAR CRETENÇA

**gr
grec**
**barcelona
drassanes**
EOI

Dia i Hora: Dilluns 22 de maig a les 19h
Lloc: Sala d'Actes de l'EOIBD (PB)
Organitza: Departament de GREC
Adreçat a: Alumnes de grec i interessats en la música i la cultura grega.

EOI Barcelona Drassanes
Av. Drassanes, 14 - 08003 Barcelona
Tel. 913 244 139

Consorci d'Educació
de Barcelona
Generalitat de Catalunya
Ajuntament de Barcelona

Twitter Instagram Facebook YouTube

Iorgis Xiluris a l'EOI de Barcelona - Drassanes

Imatge: Kleri Skandami